

<http://www.novinar.me/index.php/drustvo/item/576-snjezana-kordic-jezik-nacija-i-lazi>

prenijeli i:

<http://www.e-novine.com/intervju/intervju-drustvo/73198-Jezik-nacija-lai.html>

<http://www.6yka.com/novost/29860/snjezana-kordic-jezik-nacija-i-lazi>

<http://pescanik.net/2012/10/snjezana-kordic-jezik-nacija-i-lazi/>

<http://www.neznase.ba/intervju/intervju/16139-snjezana-kordic-jezik-nacija-i-lai.html>

<http://www.sbperiskop.net/intervju/snjezana-kordic-jezik-nacija-i-lazi>

Snježana Kordić - Jezik, nacija i laži

Intervju vodio [Anes Osmić](#) za *Novinar.me* 21.10.2012.

Rijetko je koja naučna knjiga regiona izazvala toliko pažnje kao što je slučaj s knjigom ***Jezik i nacionalizam*** hrvatske lingvistkinje i naučnice **Snježane Kordić**. Ne čudi toliki odjek ove knjige jer *Jezik i nacionalizam* revidira pristup jeziku proširen u domaćoj sredini i donosi sasvim *drugačiji* pogled, kojeg Snježana ne želi nikako nazvati revolucionarnim, nego samo usaglašenim s dosezima nauke u svijetu. Na osnovi uvida u obimnu inozemnu literaturu, autorica koja već dugi niz godina radi i djeluje na raznim inostranim univerzitetima, *rasvjetljava* odnos jezika i nacije. Naučno utemeljeno i odgovorno, Snježana Kordić po prvi put na ovim prostorima progovara o *crnim listama riječi javne televizije, o čuvarima jezične čistoće, o navodno dobroj hrvatskoj riječi, o srbizmu, purizmu, naciji, identitetu, kulturi, povijesti...*

Knjiga elaborira tezu o jednom zajedničkom policentričnom jeziku Hrvata, Srba, Bosanaca i Hercegovaca, Crnogoraca – koja ovom prostoru donosi objektivnije i racionalnije objašnjenje jezičke stvarnosti. Jednostavnim i razumljivim stilom, govoreći o nacionalizmu koji se ostvaruje kroz jezik, Snježana Kordić želi jasno odvojiti *istinu* od *osjećaja*. U nauci kakva je lingvistika, nije bitno ko šta misli, već dokazljivost argumenata koje nudi. Nemojte se iznenaditi ako autoričini argumenti budu bliski vašim primislima o jeziku koje vas nisu htjeli učiti u školi ili na fakultetu, nisu smjeli obavještavati u medijima, niste imali priliku do sada čitati u knjigama.

Pred jasnim i zdravorazumskim tvrdnjama Snježane Kordić javnost se uporno nastoji „spasiti“, ne bi li se održala apatija neznanja, te produžio konflikt, od čega oni koji nam uporno govore da su naše razlike nepremostive imaju itekako koristi. Iz domaće akademske zajednice stižu nimalo „akademske“ primjedbe, uvrede, prozivke – samo potvrđujući tezu da se južnoslavenski nacionalizmi zasnivaju na otrovu laži: laži o svijetu, o susjedu, povijesti, religiji, kulturi i na kraju, laži o samome sebi. Irracionalnost, politiziranje, lične frustracije koje se poništavaju kolektivnim osjećajem uspjeha, konformizam, mitovi, stereotipi, neznanje, lične dobiti i koristi – samo su neki od razloga zbog kojih nacionalisti *Jezik i nacionalizam* doživljavaju kao opasnu prijetnju, uvredu, sramotu i neistinu, a svako ko iole racionalno razmišlja, kao izuzetnu priliku da se obrazuje, shvati i razumije.

Sa Snježanom Kordić smo razgovarali o nacionalizmu, jeziku, naciji, kulturi i historiji.

Miljenko Jergović se u svome tekstu Hrvatska kao Snježana Kordić između ostalog pita i: „Zašto se u hrvatskim medijima prešućuju pohvale, laude, sve sami izrazi divljenja, na račun jedne marljive, neustrašive i pametne Hrvatice, pitam ja vas? Kako je to moguće kada je „glavni urednik svih hrvatskih medija” premijerka Jadranka Kosor, kao što je to lucidno primijetio Željko Jovanović? Što to znači da je o rečenomu uspjehu jedne Hrvatice, koja nije Blanka, a nije ni Janica, izvijestio samo portal h-alter, jedan od rijetkih medija koje gospođa ministarka ne uređuje, valjda zato što se slabo služi kompjutorom? Da ova gromka šutnja nije posljedica još jedne, ovoga puta medijske, zavjere protiv Hrvatske?“

Zbog čega se u Hrvatskoj najčešće prešućuje Vaš neupitni uspjeh, i je li to zavjera protiv Hrvatske ili Vas lično? Da li se s novom garniturom vlasti u Hrvatskoj promijenila samo *glavna urednica*, kako simpatično Jergović ističe, a sve ostalo isto, ili je pak došlo do nekog pomaka?

Unazad dvadesetak godina nije se moglo utvrditi da li nacionalizam u jezičnoj politici dolazi od političara ili od jezikoslovaca – toliko su bili podudarni njihovi postupci. Danas, međutim, političari na vlasti ne traže od lingvisti da budu nacionalisti, no ovi i dalje zagriženo zahtijevaju čišćenje jezika, i nostalgični su za vremenima ekstremnog nacionalizma u Hrvatskoj. Znači, popratna pojava smjene vlasti je da smo dobili svojevrsan test koji je pokazao da su hrvatski lingvisti izvorište nacionalističke jezične politike. A nacionalizam je - kako ističe sociolog Eugen Lemberg - primitivizam, zaostalost, reakcionarnost, zabluda ili bolest, i nadilaženje nacionalizma smatra se u civiliziranom društvu napretkom, pa i preduvjetom humanističke civilizacije.

Ističete da jezik ne treba autoritet, nastojite „prozračiti“ učmalu balkansku jezičnu prostor svjetskim lingvističkim dostignućima, neumoljivo kritizirate kroatističku dresuru ispravno/neispravno, iznosite argumente u korist opisivanja, a ne propisivanja jezika, itd. No, i pored svega toga, jezik ovih prostora teško o(p)staje samo kao naučna disciplina. Kako se oduprijeti *manje lingvističkim pitanjima*, kontroli, manipulaciji i korištenju jezika za ignoriranje i nerazumijevanje, a ne kako to njegova priroda nalaže za komuniciranje i razumijevanje?

Oduprijeti se obrazovanjem, a obrazovanje se ne stječe u školi i na fakultetu, nego se tamo baš ciljano ubija u mozgovima mladih ljudi sposobnost da misle. Najgore bi bilo kad mladi ne bi imali mogućnost na svom jeziku steći znanje ako žele. Zato sam napisala knjigu „Jezik i nacionalizam“, da oni koji požele imaju mogućnost saznati kako našu jezičnu situaciju vide stotine eksperata u skladu s dostizima moderne lingvistike u svijetu. Manjak znanja je, uz siromaštvo, jedan od glavnih uzroka nacionalizma, kaže Dieter Weirich.

Jezik i nacionalizam - prva je knjiga domaće sredine koja, između ostalog, na osnovu uvida u obimnu inozemnu literaturu rasvjetljava odnos jezika i nacije. Kako kao osoba ovog prostora s dugogodišnjim inozemnim radom doživljavate ovdašnje komentare i osvrte na svjetsku lingvističku scenu o temi aktuelne jezičke situacije ovih prostora? Da li to ostaje samo na razini profesionalne razočaranosti domaćim filozofima, ili to doživljavate mnogo emotivnije?

Reakcije purista su bile onakve kakve sam unaprijed i očekivala. Ono što me iznenadilo je ogromna i angažirana javna podrška od strane brojnih intelektualaca svih generacija, a jednako i od običnih ljudi. Puristi su ostali zaprepašteni zbog masovne javne podrške knjizi.

Vaša knjiga iznosi stav o jednom *policentričnom hrvatskosrpskom jeziku Srba, Hrvata, Bosanaca i Hercegovaca, Crnogoraca?*

Da, pojam „policentričan jezik“ odnosi se na sve one situacije u svijetu kad nekoliko nacija govori zajedničkim jezikom. To je vrlo čest slučaj, mi nismo ništa posebno. Čak je to u svijetu više pravilo nego iznimka. U različitim državama policentrični jezik se ostvaruje u obliku varijanata, znači da se one međusobno donekle razlikuju, ali to ne sprečava tečnu komunikaciju.

Predavanje na univerzitetu u Baselu

Zbog čega je tako teško objasniti ljudima na ovom prostoru da zajednički policentričan jezik ne narušava postojanje zasebnih nacija, da on znači veći broj govornika u svjetskim razmjerama, da poboljšava političke, ekonomske i društvene odnose, da povećava tržište rada i da ima brojne druge prednosti?

Ljudima je to lako objasniti, oni to odmah razumiju ako im se objasni, međutim stvar je u tome da im to ne objašnjavaju ni političari, ni mediji, ni škole. Čak im stalno ponavljaju da će kao nacija nestati ako ne tvrde da govore različitim jezicima. Prožeti su nacionalizmom, a nacionalizam je, po riječima filozofa Karla Poppera, ustanak protiv razuma i otvorenog društva, nacionalizam uzgaja predrasude.

Zbog čega se uporno ignoriraju prednosti i pozitivni utjecaji policentričnog jezika, a ističu sitne podjele i razlike, u našem slučaju epskih razmjera?

Zato što bi osvještavanje stanja pokazalo da profesori na fakultetima godinama lažu, da su lingvistički neobrazovani, da su obični nacionalisti, a ne znanstvenici. A nacionalistički političari izgubili bi jedno sredstvo širenja nacionalizma među ljudima. A armija jezičnih cenzura u obliku lektora postala bi nepotrebna.

Bosna i Hercegovina kao nacionalno nehomogena zajednica oduvijek je imala posebno *zanimljivu* jezičku situaciju?

Ne bih rekla da Bosna i Hercegovina ima nekakvu posebnu jezičnu situaciju, iako vama profesori to stalno ponavljaju. Baš je suprotno. Bosna i Hercegovina je jezično daleko homogenija od na primjer Hrvatske - sjetite se kajkavskog, čakavskog i štokavskog, koji su međusobno teško razumljivi. Homogenija je jezično čak i naspram Srbije s njenim torlačkim. Spomenuta tvrdnja **vaših profesora** pokazuje da oni poistovjećuju naciju i jezik jer tvrde da ako u BiH žive tri nacije, to znači da se govore tri jezika. Poistovjećivati naciju i jezik je nedopustivo jer oni time negiraju postojanje austrijske nacije, švicarske nacije, američke nacije i većine drugih nacija u svijetu.

Danas je zvanični jezik bosanski, hrvatski, srpski, od kojeg svako govori, proučava i normira svoje. Kakav je Vaš stav o tome i koje bi bilo najbolje rješenje standardnog jezika Bosne i Hercegovine?

Nije ništa neobično da se varijante zasebno normiraju i kodificiraju, naprotiv, to je normalna pojava u policentričnim jezicima. Zasebna kodifikacija ne znači da se radi o različitim standardnim jezicima. Na primjer, američka varijanta ima zasebnu kodifikaciju naspram britanske, a svejedno je riječ o jednom policentričnom standardnom jeziku. Isto tako, austrijska varijanta je kodificirana u zasebnom austrijskom rječniku, po kojem se ravnaju škole u Austriji i svi mediji. Mogli bismo ovako nastaviti nabrajati u nedogled. Sve ovo znači da se u Bosni i Hercegovini ne govore tri različita standardna jezika, nego jedan te isti standardni jezik, i da taj jezik nije ograničen na BiH, nego istim policentričnim standardnim jezikom govore i susjedne zemlje. A prilikom kodificiranja varijanti treba se rukovoditi po tome kako u praksi govori većina govornika dotične varijante na nekom prostoru. Ne smiju se **izmišljati razlike i propisivati ih** jer time se čini nasilje nad govornicima, što je suprotno od povelje Ujedinjenih naroda koja garantira svakom pojedincu pravo da se slobodno služi svojim materinskim jezikom.

Zbog čega je najbolje rješenje naziva jezika *srpskohrvatski* i zbog čega odbacujete tezu o zapostavljanju bosanskog i crnogorskog ako ih ne dodamo u taj naziv?

Kad nekoliko naroda ili država govori zajedničkim jezikom, lingvisti ne nabrajaju u nazivu jezika sve te narode jer bi to bio predugačak naziv. A ona etnonimska oznaka

koja je u nazivu jezika ne daje nekom narodu nikakav povlašteniji položaj, na primjer Englezi nisu ništa povlašteniji od Amerikanaca, niti su Portugalci povlašteniji od Brazilaca. Čak je danas širom svijeta prestižnija američka varijanta i brazilska varijanta zbog većeg broja govornika i ekonomske snage države u kojoj se govori.

U našem slučaju lingvisti su uveli u 19. stoljeću dvodijelni naziv, i današnji lingvisti su ga naslijedili kao što su današnji kemičari naslijedili nazive u kemiji ili kao što su američki lingvisti naslijedili naziv za njihov jezik. Dvodijelnim modelom naziva imenuju se rubovi jezika, a središnju zonu i nije nužno imenovati kad se znaju rubovi. To je isto kao i kod naziva indoevropski, imenovani su rubovi, a središnja zona armenski i perzijski nisu. Moram istaknuti da svi ti nazivi obavezuju samo lingviste, a ne i obične ljude, oni mogu zvati jezik kako god žele, a i ne moraju ga nikako zvati. Istraživači jezika širom svijeta utvrdili su da većina jezika izvorno uopće nije imala ime među svojim govornicima. Zvali su ga jednostavno „naš jezik“. Međutim, u lingvistici nazivati većinu jezika „naš jezik“ nije praktično jer se onda po nazivu ne razlikuju međusobno. Zato su lingvisti uveli različita imena za različite jezike, kao što su kemičari uveli različita imena za kemijske elemente.

To što domaći lingvisti danas nazivaju jezik različitim imenima je lingvistički neutemeljeno jer različita imena u lingvistici znače da se radi o različitim jezicima, što nije slučaj. Oni i posežu za različitim imenima da bi sugerirali da se radi o različitim jezicima i da bi se u svakodnevnicima ponašali kao da to jesu strani jezici: na primjer razdvajaju djecu u školama po nacionalnoj pripadnosti zbog navodno različitih jezika. Isto tako, nepotrebno „prevode“ da bi na lak način došli do dodatnog izvora prihoda.

Predavanje na univerzitetu u Zürichu

Na osnovu Vašeg dosadašnjeg rada i iskustva kakva je i kolika odgovornost i obaveza izvornih govornika pred onim što polemizira knjiga *Jezik i nacionalizam*? Koliko su uopće obični govornici čija jezička praksa, prema Vašem mišljenju, treba da bude presudna, ozbiljno upućeni i zainteresirani za ovu problematiku? Kako je oni vide?

Vide ono što im govore mediji, političari i škole, ali vide i da su te tvrdnje u kontradikciji sa stvarnošću. Zanimljivo je da iako je „Jezik i nacionalizam“ znanstvena knjiga, razumjeli su je s lakoćom bez obzira kojom strukom se bave. Kad pitate tko je

odgovoran, moram istaknuti da najodgovorniji su prosvjetari i kulturnjaci. Kultura je postala platforma za nacionalizam. Razne novine za kulturu, portali za kulturu su u stvari prostor djelovanja ekstremno nacionalističkih političkih grupacija. Oni su sami sebe nazvali kulturom, uselili su se u nešto što je suprotno od onoga što propagiraju jer **kultura se ne podudara s nacijom.**

Jeste li na svojoj koži osjetili nacionalizam lebergovskog smisla *lova na nevjernika u vlastitoj grupi*? Kako se nosite sa time?

Znam, sad vas zanima kako to konkretno izgleda kad je neko obasipan prijetećim pismima. Ne bih o tome, nije to ništa zanimljivo. Možda psihijatru da analizira raznorazne patološke tipove koji su uvijek anonimni jer su u stvari kukavice. No, ... ajde, evo jedan primjer jer je bio javan. Emisija „Pola ure kulture“ Branke Kamenski na Hrvatskoj televiziji dovela je hajku na mene do usijanja. Sljedeći dan javio mi je moj izdavač, zabrinut za mene, da ni slučajno ne pogledam jedan hrvatski portal za kulturu, koji se i inače istakao u lovu na vješticu. Kaže mi, na portalu su se uključili sadisti, psihopati, vjerojatno pola Vrapča i Jankomira, i da sam već prerađena u tatarski biftek, ako već nisam na roštilju... Ja sam, naravno, odmah pogledala što se to tamo događa, i vidjela kako među ostalim prijateljima piše: „Ovoj Snježani Kordić bih oči vadio šrafcišerom. Nakon toga bih joj zdrobio prste, pa pustio da se dugo muči i tek na kraju zaklao.“ Kad oni to neuobičajeno dugo nisu htjeli maknuti, pomislila sam da je najbolje dati im do znanja da se malo srede tako da napravim nešto neočekivano. Jednostavno sam tu prijateljstvu stavila na svoju internetsku stranicu da je svatko i tamo može gledati. Odmah su to primijetili i prva reakcija je bila opće veselje „pa ona nas je primijetila“. Par trenutaka kasnije su se uplašili jer ako ja njihovu prijateljstvu pokazujem javnosti, znači da sam svjesna da bih ih mogla na sud i da bi to završilo negativno za njih. Tada mi se prvi i posljednji put obratila službena osoba s tog portala, rekla kako su to, evo, maknuli i zamolila da i ja to maknem sa svoje stranice.

Vaša knjiga dočekana je na nož i od strane srpskih nacionalista. Kako komentirate aktuelna nastojanja da se rehabilitira Draža Mihailović?

Svjedočanstvo o zločinima četničkih grupa za vrijeme Drugog svjetskog rata čula sam iz prve ruke, od moje bake s kojom sam živjela posljednje godine njenog života i svakodnevno se brinula o njoj. Nerado je govorila o tom vremenu, ali dva puta sam je uspjela nagovoriti da priča o tome. Ona je rođena u selu Ruda kod Sinja, a udala se za mog djedu u susjednom Obrovcu i preselila tamo. Kad je za vrijeme rata išla u jednu od čestih posjeta svojoj brojnoj rodbini, ušla je u rodno selo slučajno sat vremena nakon što su ga napustili četnici. Ostavili su iza sebe sve mještane zaklane. Baka je bila prva živa osoba koja je ušla u selo zastrašujuće tišine. Kad je dotrčala do rodne kuće, zatekla je i sve svoje kako leže zaklani na pragu kuće. Od tog prizora se srušila. Kasnije su je ljudi našli kako leži u nesvijesti pored svojih najbližih. Točno pamtim njene orošene oči dok mi je to pričala. I susjedna sela doživjela su tih dana istu sudbinu od strane četnika uz blagoslov vojnih jedinica nacističke Njemačke. Jedna teško ranjena žena preživjela je tako što se pravila mrtva. Kasnije je svjedočila da je čula kako su ubojice jednog među sobom oslovljavali kao Stevo. Nedavno sam čitajući feljton o tome saznala da je zločin u Rudi počinjen 28. 3. 1944. i da je tada ubijeno 268 civila, od toga 106 djece ispod 16 godina. Dodamo li tome i žrtve iz susjednih sela, dolazimo do brojke od 1.500 ljudi. Baš zbog svih ovakvih ratnih sjećanja treba raditi na budućnosti bez rata. I ne treba se praviti da govorimo stranim jezicima kad to jednostavno nije istina.

Da li Vam se Vaš rad zna činiti sizifovskim poslom? Zbog čega ste odlučili da budete baš Vi ta koja će Balkanu pojasniti ono najteže – očito?

Rad mi se ne čini sizifovskim poslom jer od starta nemam iluziju da svi ljudi žele vidjeti objektivno stvarnost. Ali mnogi je žele objektivno vidjeti. Balkan nije misaono uniforman skup ljudi, nego se sastoji od konkretnih pojedinaca, među kojima ima zaslijepljenih zbog neznanja. Problemi nastaju uslijed neznanja, a domaće škole, političari i mediji trude se da neznanje bude što više prošireno. Na primjer, stalno ponavljaju da je Bosna jezično i nacionalno slična Švicarskoj. A Bosna je jezično i nacionalno suprotna od Švicarske. Švicarska se sastoji od jedne nacije, Švicaraca, dok se Bosna sastoji od tri nacije. Švicarci ne govore švicarski, nego govore ili njemački ili francuski ili talijanski. To su međusobno nerazumljivi strani jezici. Stanovnici Bosne tečno razgovaraju međusobno, razumiju se bez napora, što znači da govore jednim te istim jezikom.

Ima li nade za naše krajeve? Kako zaustaviti ili makar obuzdati širenje nacionalizma kroz jezik?

Promjene su moguće. Otkako je čovjeka, svugdje su se događale promjene, Balkan nije nikakav izuzetak od toga. Promjene neće doći same od sebe, pa da ih treba samo čekati. Svaki pojedinac treba raditi na promjenama koliko može. Glavni nosioci promjena su uvijek mladi. A kako se suprotstavljati širenju nacionalizma kroz jezik – jedan od načina je da razglasimo da ono što vaši profesori materinskog jezika govore nema veze sa znanošću.